

Tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden suositukset tutkimusorganisaatioille

Tässä tekstikokonaisuudessa esitellään Avoimen tieteen kansallisen koordinaation piirissä laadittuja Tutkimusjulkaisujen avoimen julkaisemisen suosituksia organisaatioille. Suositukset on kohdistettu suomalaisille tutkimusorganisaatioille, ja niiden perimmäinen tavoite on 10.12.2019 hyväksytyyn [Avoimen tieteen ja tutkimuksen julistuksen](#) mukaisesti se, että tulevaisuudessa kaikki tutkimusjulkaisut ovat kenen tahansa saatavilla välittömästi ja kokonaan.

Johdanto

Julistusta astetta konkreettisemmalle tasolle suuntautuva [Lehti- ja konferenssiartikkeleiden avoimen saatavuuden osalinjaus](#) julkaistiin 25.11.2019. Käsillä olevat suositukset on laadittu ja tarkoitettu tukemaan linjauksessa hahmoteltua tutkimusorganisaatioissa tehtävää työtä avoimen julkaisemisen ja saatavuuden puolesta.

Tutkimusorganisaatiolla tarkoitetaan tässä yhteydessä Suomessa toimivaa organisaatiota, jossa tehdään ja julkaistaan tieteellistä tutkimusta. Suosituksissa kootaan yhteen ja esitetään tutkimusorganisaatioille hyviä käytäntöjä ja toimintamuotoja.

Avoin saatavuus edellyttää, että tutkimusjulkaisut ja tiedelehtien muu aineisto julkaistaan avoimina. Avoimella julkaisemisella tarkoitetaan ensinnäkin sisältöjen julkaisemista siten, että ne ovat välittömästi luettavissa kokonaisuudessaan ilmaiseksi ja esteettömästi. Toiseksi avoimella julkaisemisella tarkoitetaan sitä, että tutkija voi organisaatioaffiliaatiostaan riippumatta julkaista avoimesti.

Suosittelavien toimenpiteiden onnistumisen varmistamiseksi tarvitaan tutkimusorganisaation johdolta sitoutumista, päätöksiä ja resurssien varmistamista.

Suosituksia ovat laatineet:

Anu Alaterä, Maanpuolustuskorkeakoulu

Riitta Koikkalainen, Kansalliskirjasto

Marja Kokko, Tampereen yliopiston kirjasto

Kimmo Koskinen, Helsingin yliopiston kirjasto

Katja Laitila, Hämeen ammattikorkeakoulu

Minna Liikala, Terveystieteiden tutkimuskeskus

Erik Lindgren, Kansalliskirjasto

Maija Merimaa, Laurea

Emilia Pyykönen, Kansalliskirjasto

Tomi Rosti, Itä-Suomen yliopiston kirjasto

Anne Sankari, Satakunnan ammattikorkeakoulu

Sirpa Suonpää, Luonnonvarakeskus

Sami Syrjämäki, Tieteellisten seurain valtuuskunta
Jennica Thylin-Klaus, Svenska litteratursällskapet i Finland
Kalle Tiitinen, Aalto-yliopisto

Julkaisupolitiikan suositukset

Organisaatiolla on selkeästi määritelty avoimen julkaisemisen politiikka, johon sitoudutaan organisaation kaikilla tasoilla ja jonka toteuttamiseen on varattu riittävät resurssit. Poliitiikan tulisi noudattaa [tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden linjausta](#), ja sen tulee olla linjassa myös Tutkimuseettisen neuvottelukunnan [Hyvä tieteellinen käytäntö -ohjeistuksen](#) kanssa. Organisaatio myös asettaa tavoitteita avoimen julkaisemisen edistämiseksi.

Avoimen julkaisemisen politiikasta on käytävä selkeästi ilmi seuraavat asiat:

- Organisaatio suosittelee julkaisemista siten, että sisällöt ovat välittömästi luettavissa kokonaisuudessaan, ilmaiseksi ja esteettömästi.
- Keitä kaikkia politiikka koskee. Esimerkiksi näin: Avoimen julkaisemisen periaatteet koskevat kaikkia organisaatiossa X toimivia ja X:ää kotiorganisaationaan käyttäviä tutkijoita ja asiantuntijoita.
- Organisaation suositus julkaisu- ja kustannussopimuksissa käytettävistä CC-lisensseistä. Suositellaan kokonaan avoimia julkaisukanavia tai niiden puuttuessa kanavia, jotka sallivat välittömän rinnakkaistallennuksen.
- Organisaation kustantamien tai julkaisemien omien julkaisusarjojen ja muiden julkaisujen avoimuus määritellään CC-lisenssillä.
- Organisaation linjaus julkaisuarkistosta ja rinnakkaistallentamisen käytänteet (esim. [Itä-Suomen yliopiston tapaan](#)). Organisaatio määrittelee, mitä tallennetaan, minne tallennetaan ja kuka tallentaa sekä selvittää kustantajan ehdot rinnakkaistallentamiselle. Rinnakkaistallentamiseen varataan riittävä resurssi.
- Organisaation avoimen julkaisemisen rahoittamisen periaatteet.
- Mikäli välittömästi avoin julkaiseminen ei ole mahdollista, organisaatio rohkaisee ja tukee kirjoittajia neuvottelemaan julkaisu- ja kustannussopimukseen oikeuden rinnakkaistallennukseen. Organisaatio tarjoaa käyttöön muokattavan tekstipohjan sopimista varten.

Rahoituksen suositukset

Kaikilla tutkijoilla tulee olla tasavertainen mahdollisuus julkaista tutkimuksensa avoimesti. Organisaatio ratkaisee, miten julkaisemisen rahoitukseen liittyvät vastuut jaetaan organisaation sisällä.

Julkaisemisen kokonaiskustannukset eivät saisi kasvaa avoimen julkaisemisen myötä. Kustantajien kanssa tehtävissä lisenssisopimuksissa tulee kiinnittää huomiota siihen, mistä avoimen julkaisemisen maksut koostuvat. Kustantajia tulee tarvittaessa vaatia selkiyttämään hinnoitteluperiaatteitaan.

Kustantajien hinnoittelukäytännöt ovat vaihtelevia ja kokonaiskustannusten laskeminen voi olla vaikeaa. Avoimeen julkaisemiseen liittyvät esimerkiksi erilaiset käsittelymaksut (APC-maksut; article

processing charge; BPC-maksut, book processing charge). Osa kustantajista rajoittaa myös julkaisujen maksutonta rinnakkaistallennusta tai kieltää rinnakkaistallennuksen kokonaan.

Osa tutkimus- ja hankerahoittajista, esimerkiksi Suomen Akatemia, edellyttää jo nyt tulosten avointa julkaisemista.

Organisaatio

- ohjeistaa tutkijat huomioimaan avoimen julkaisemisen kustannukset jo tutkimuksen, hankkeen tai julkaisemisen suunnitteluvaiheessa sekä varautumaan kustannuksiin hankkeen tai tutkimuksen budjettia laadittaessa.
- määrittää kriteerit, joiden perusteella avoimen julkaisemisen kustannukset katetaan. On otettava huomioon myös, että julkaisemiseen liittyviä kustannuksia saattaa syntyä vielä varsinaisen tutkimusprojektin päätyttyä.
- seuraa avoimen julkaisemisen kustannuksia ja julkaisee tiedot siitä, miten paljon rahaa avoimeen julkaisemiseen on käytetty. Tämän voi tehdä esimerkiksi osallistumalla OpenAPC-yhteistyöhön (<https://www.intact-project.org/openapc/>).
- ottaa huomioon projektin tai hankkeen rahoittajan kriteerit avoimelle julkaisemiselle silloin, jos tutkimusprojektilla tai hankkeella on organisaation oman rahoituksen lisäksi tai sijasta varoja avoimeen julkaisemiseen.

Tuen suositukset

Organisaatio varmistaa julkaisemisen avoimuuteen liittyvän koulutuksen ja tuen. Työhön on varattu riittävät resurssit.

- Organisaatiolla on nimetty taho (esim. helpdesk, palvelu tai yhteyshenkilöt), joka tukee avointa julkaisemista.
- Organisaation avoimen julkaisemisen tuesta vastaava henkilöstö seuraa avoimen julkaisemisen koulutustarjontaa sekä osallistuu koulutuksiin.
- Organisaatiossa huolehditaan, että avoimesta julkaisemisesta on helposti saatavilla materiaalia ja koulutusta eri tarpeisiin.
- Organisaatio varmistaa, että avointa julkaisemista suunnittelevalle on tarjolla selkeää tietoa ja tukea rahoitusmahdollisuuksista.
- Organisaatio huolehtii siitä, että avoin julkaiseminen otetaan osaksi opetusta perustutkintokoulutuksesta lähtien.
- Organisaatio kehittää avoimen julkaisemisen palkitsemismekanismeja ja kertoo niistä avoimesti. Kannustimia voivat olla esimerkiksi: vuoden avoin julkaisu/julkaisija -palkinto, avointen julkaisujen nostaminen esiin organisaation viestinnässä, avoimuuden huomioiminen julkaisemisen mahdollisissa rahallisissa kannustimissa

Viestinnän suositukset

Organisaatio laatii viestintäsuunnitelman, ja sen avulla tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden sovitut käytänteet saatetaan tiedoksi koko organisaatiolle.

- Viestintäsuunnitelma kattaa sekä sisäisen että ulkoisen viestinnän.

- Sisäisessä viestinnässä huomioidaan erityisesti tutkijoiden tavoittaminen.
- Organisaation verkkosivuilla kerrotaan organisaation avoimen tieteen käytänteistä.
- Viestinnässä käytetään monipuolisesti erilaisia organisaatiolle sopivia ja organisaation tutkijoiden seuraamia kanavia ja tapoja, esimerkiksi tiedotteita, uutisia, lentolehtisiä, inforuutuja, lyhyitä videoita, tutkijan tarkistuslistoja, tapahtumia ja kampanjoita.
- Viestinnässä hyödynnetään myös muiden organisaatioiden tekemiä materiaaleja sekä annetaan omia materiaaleja ja tietotaitoa muiden käyttöön.
- Organisaatio jakaa tietoa omista käytänteistään avoimesti.

Seurannan suositukset

Organisaatio kehittää tai ottaa käyttöön tutkimuksen jatkuvan arvioinnin ja seurannan menetelmiä, jotka muokkaavat omalta osaltaan avoimen tieteen ja tutkimuksen toimintakulttuuria ja -ympäristöä (arvioinnin kulttuuria) ja ottavat sekä avoimet julkaisut että oppimateriaalit aiempaa paremmin huomioon. (Kts. Kansallinen suositus julkaisumetriikan vastuullisesta käytöstä - suositus julkaistaan maaliskuussa)

Organisaatio seuraa aktiivisesti, mitä avoimen julkaisemisen sekä rinnakkaistallentamisen kentillä tapahtuu. Huomiota kiinnitetään ainakin seuraaviin asioihin:

- määrä ja kehittyminen
- julkaisemisen kustannukset
- saatavuuden kustannukset
- kustannusrakenteen muutokset
- kannustimien tasapuolisuus
- yhtäläiset julkaisumahdollisuudet tutkimusalasta, rahoituspohjasta tai tutkijanuran vaiheesta riippumatta
- tutkimusjulkaisujen julkaisukanavien avoimuuden aste
- tutkimusjulkaisujen jatkokäytön ehdot.

Kustannusten seurannalla pyritään varmistamaan, ettei avoin julkaiseminen nosta julkaisujen saatavuuden kokonaiskustannuksia.

Linkit tekstissä esiintyvässä järjestyksessä (tarkistettu 20.3.2020)

Avoimen tieteen ja tutkimuksen julistus

<https://avointiede.fi/fi/ajankohtaista/julistus2020>

Tutkimusjulkaisujen avoin saatavuus – Tutkimusyhteisön kansallinen linjaus ja toimenpideohjelma 2020–2025. Lehti- ja konferenssiartikkeleiden avoimen saatavuuden osalinjaus

<https://avointiede.fi/fi/linjaukset-ja-aineistot/kotimaiset-linjaukset/tutkimusjulkaisujen-avoimen-saatavuuden-linjaus>

Hyvä tieteellinen käytäntö, ohje

<https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Itä-Suomen yliopiston uudelleenjulkaisulupa, kirjepohja

<https://www.uef.fi/documents/10970/0/Artikkelin+uudelleenjulkaisulupa+kustantajilta+-+pohja/a55e7ef3-44b1-43d3-ad43-58e4f9f1416a>